

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE GRAU

POEMA DE GUILGAMEIX: PROSOPOGRAFIA I MITEMES

SERGI VICENTE MARTÍNEZ

Grau de: Història

Facultat de: Filosofia i Lletres

Any acadèmic 2021-22

POEMA DE GUILGAMEIX: PROSOPOGRAFIA I MITEMES

SERGI VICENTE MARTÍNEZ

Treball de Fi de Grau

Facultat de: Filosofia i Lletres

Universitat de les Illes Balears

Any acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Orient, mitologia i Mesopotàmia

Nom del tutor / la tutora del treball Francesc Ramis Darder

Nom del tutor / la tutora (si escau) Francesc Ramis Darder

Autoritz la Universitat a incloure aquest treball en el repositori institucional per consultar-lo en accés obert i difondre'l en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor/a		Tutor/a	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☐	☐

RESUM

El *Poema de Guilgameix* és una de les obres més fonamentals per entendre la conformació de la que serà la mitologia occidental, una de les més importants i conegudes arreu del món. La intenció d'aquest treball és donar a conèixer aquests antics escrits, concretament les onze primeres tabletas, i extreure les prosopografies i els mitemes adients per poder fer una anàlisi i comparació amb altres cultures antigues i pensaments com el grec o el cristià.

ABSTRACT

Gilgameish's Poem is one of the most fundamental works to understand the construction of occidental mythology, one of the most important and known around the world. The intention of this work is to give visibility to these ancient writings, specifically the first eleven tables, and to extract the appropriate prosopographies and myths to be able to make an analysis and comparison with the other ancient cultures and thoughts like the Greek or Christian.

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ	5
2.	HIPÒTESI I OBJECTIUS	6
3.	FONTS I METODOLOGIA	8
4.	ESTAT DE LA QÜESTIÓ	10
5.	CONTEXT GEOGRÀFIC I HISTÒRIC DEL MITE	10
5.1.	CONTEXT GEOGRÀFIC	10
5.2.	CONTEXT HISTÒRIC	12
6.	BREU INFORMACIÓ SOBRE EL POEMA DE GUILGAMEIX.....	12
7.	MÓN ANTIC	14
8.	PROSOPOGRAFIA	16
8.1.	GUILGAMEIX, ENTRE LA REALITAT I LA LLEGEDENA	16
8.2.	ELS DÉUS	19
8.3.	PERSONATGES MÍTICS	22
9.	MITEMES	25
9.1.	DILUVI UNIVERSAL.....	25
9.2.	LA CREACIÓ	27
9.3.	L'ODISSEA I GUILGAMEIX	29
10.	CONCLUSIÓ	31
11.	FONTS	33
12.	BIBLIOGRAFIA.....	33
13.	WEBGRAFIA	35
14.	APÈNDIX	36

1. INTRODUCCIÓ

“Vull donar a conèixer el meu país a aquell que tot
ho ha vist,
a aquell que ha conegut el profund, que ha sabut
totes les coses” (I, I)^{1,2}

Així és com comença la que possiblement és l'epopeia més important del món oriental i occidental, la que ha inspirat a tants de mites, relats i creences al llarg del temps; així és com dona inici el *Poema de Guilgameix*,³ la primera epopeia, coneguda, d'aquest antic món. Una obra essencial, no sols per entendre el màgic i encantat món mesopotàmic, sinó també per entendre la cultura occidental, des de l'antiguitat fins els nostres dies.

Avui en dia, han arribat una gran quantitat de déus, herois i llocs mítics gràcies a la literatura èpica, la qual s'entén com un relat en vers, més o manco històric, en el que un heroi o una sèrie d'herois s'enfronten a diversos perills fins aconseguir els objectius de la seva lluita,⁴ convertint-se així en personatges exalçats per mor de les seves gestes. D'aquestes sempre es sol fer al·lusió als mites greco-romans o inclús a passatges de la Bíblia, però la veritat és que molts d'aquests mites i relats estan inspirats en aquest poema nascut a Sumèria, el qual va ser posat per escrit gràcies a la invenció de l'escriptura cuneïforme a Mesopotàmia.⁵

Com bé s'explicarà al llarg d'aquest treball, l'epopeia de GuiLGaMeiX és una obra fonamental que conté les aventures, pensaments, reflexions, gestes i esdeveniments mítics d'aquest intrèpid, vigorós i turmentat personatge; tota ella posada per escrit, a finals del Tercer Mil·lenni abans de Crist, en vers i plasmada en dotze tabletetes.

Així és com es pretén donar inici a aquest treball fi de grau anomenat *Poema de Guilgameix: prosopografia i mitemes*, el qual es centrarà en desmembrar i explicar els fets, éssers, déus, territoris i altres qüestions màgiques i mitològiques de les onze primeres tabletetes de l'obra i després fer un símil o una comparació amb altres escrits de diferents religions de la cultura occidental i oriental com són els passatges bíblics o els mites greco-llatins.

---

¹ Significa extret de la tableta I, columna I.

² Lara Peinado, Federico, *Poema de Gilgamesh. Estudio preliminar, traducción y notas* (Madrid: Editorial Tecnos, 1988), 1.

³ En aquest treball s'escriuran els noms mesopotàmics amb les consonants amb majúscula i les vocals en minúscula, degut a que a l'escriptura cuneïforme no s'empraven les vocals.

⁴ Francisco Manuel López Martínez, “El poema de Gilgamesh: los sueños y el destino de un héroe atormentado.” *Espacio, Tiempo, y Forma* 2, no. 23, (2010), https://www.researchgate.net/publication/286161744_El_poema_de_gilgamesh_los_suenos_y_el_destino_de_un_heroe_atormentado. (Consultat el 18 de març del 2022).

⁵ La primera forma d'escriptura coneguda va ser la cuneïforme, anomenada així perquè s'escrivia en forma de cunya. A Andoni Garrido Fernández, *Imperios y Espadazos* (Madrid: la esfera de los libros, 2017), 23.

La raó per a l'elecció d'aquesta temàtica i línia va més enllà dels aspectes acadèmics i d'investigació. Des que era petit⁶ hem va interessar el món antic, sobretot me cridava l'atenció els diferents panteons, destacant l'egipci i el grec, i els mites relacionats amb déus i herois. Aleshores, m'agradava intentar imaginar i entendre com eren les societats antigues, quina visió tenien del món i perquè relacionaven molts d'aspectes climatològics i científics amb deïtats, creant així una gran quantitat de déus i deesses. Poc a poc, això va anar fent que me submergís en la història i comences a tenir clar que volia lligar la meua vida acadèmica i professional a la història, però el fet de centrar-me en àmbits de la història més acadèmics me va fer perdre un poc aquesta gran admiració pels antics mites. No va ser fins cursar les diferents assignatures, a la universitat, d'història antiga de Mesopotàmia i Egipte, que no sols vaig tornar a descobrir aquest gran món de la mitologia antiga, sinó que vaig conèixer la increïble cultura mesopotàmica.

Gràcies a la infiltració en aquest món tan desconegut i màgic com era el mesopotàmic i sumat a la inclinació personal pel món antic, va donar peu a l'elecció d'un tema de treball on podria plasmar el meu gust per la mitologia antiga i la meravellosa cultura de Mesopotàmia.

Però no va ser fins que li vaig exposar totes les meves idees al meu tutor del treball i que ell me va donar la oportunitat i el consell de poder fer un treball sobre l'obra o una de les obres més importants, no tan sols del folklore del Pròxim Orient, sinó de la història occidental com és aquest poema, que hem vaig declinar per aquesta temàtica.

Per acabar amb aquesta introducció, és cert que hi han bastants de treballs i llibres que analitzen i parlen de *GuiL GaMeiX* i els déus mesopotàmics, així com temàtiques relacionades amb altres cultures del món de l'antic orient i occident, però, tot i això, trobo un tant ambiciós el meu treball, degut a que a cap article, treball o llibre, ha plasmat tantes prosopografies i mitemes junts com s'intentarà fer en aquest treball.

2. HIPÒTESI I OBJECTIUS

La hipòtesi entorn a la qual girarà aquest treball és el fet de mostrar com el *Poema de Guilgameix* és el gran bressol de la mitologia occidental i oriental. És a dir, mitjançant diferents exemples de prosopografies i mitemes, s'intentarà explicar i donar a conèixer com aquesta va ser la primera obra magna que va servir d'inspiració per a la creació de molts de mites i llegendes que han arribat fins a dia d'avui, procedents, sobretot, de l'herència greco-llatina i bíblica, encara que també varen afectar a altres cultures com va ser la fenícia o la nòrdica.

---

⁶ Per tal de poder donar una millor visió de la raó de l'elecció d'aquesta temàtica, es farà ús de la primera persona en el que resta d'aquest apartat introductori.

Cal tornar a mencionar que, ja a l'apartat de fonts i metodologia s'explicarà millor, l'anàlisi dels diferents personatges, éssers, mites i altres, són extrets, sols, de les onze primeres tabletetes, la darrera no serà treballada en aquest treball.

Per tant, la intenció és agafar una font antiga, com és aquest mite, entendre-la i, a partir d'aquest fet, desenvolupar la hipòtesi anteriorment dita. A partir d'aquesta, es té el propòsit d'intentar complir una sèrie d'objectius.

El primer, i més important, és convèncer, en breu mesura, al lector de la importància d'aquesta gran obra i de la rellevància que ha tingut al llarg del temps en la conformació i consolidació de la història lírica-religiosa o èpica de la cultura occidental que ha arribat fins els nostres dies.

Un altre objectiu és el d'intentar transmetre la gran passió de l'autor del treball per a la mitologia i intentar endinsar al lector dintre d'aquest món tan màgic, fictici i encantat com resulten ser algunes llegendes tan rellevants com el Diluvi Universal, l'Odissea, la creació en l'imaginari col·lectiu de la divinitats i la funció que complia cada una d'elles respecte a la societat. A més, indirectament, gràcies a tot aquest imaginari del món antic, es pot entendre molt millor com funcionaven les antigues societats.

Així mateix, mitjançant aquest treball, es vol donar un poc més de veu i reconeixement a aquesta gran mitologia com és la mesopotàmica, la pionera o una de les pioneres en el món oriental i occidental i que no ha estat tan estudiada o té tanta rellevància com la poden tenir la grega o la cristiana, inclús es pot dir que, actualment, dintre la nostra societat, la nòrdica és molt més coneguda que aquest món religiós del Pròxim Orient. Aleshores, a través d'aquest treball cerc donar a conèixer un poc més una de les mitologies primordials.

Cal dir que, a part de parlar de tota la part mitològica i encantada, també, en alguns casos, es donarà a conèixer la interpretació que han fet alguns experts i/o historiadors a alguns dels mites com el Diluvi Universal o la creació de l'univers antic, degut a que, moltes d'aquestes històries venen motivades per esdeveniments històrics, els quals són passats a la ficció per donar un toc llegendari.

Per acabar, es vol demostrar la capacitat d'agafar una font antiga, en aquest cas el *Poema de Guilgameix*, de la versió de Federico Lara, i a través d'ella poder llaurar un bon treball, perfectament estructurat, ben desenvolupat i amb unes bones conclusions, sense deixar a ningú indiferent.

3. FONTS I METODOLOGIA

Per a la realització d'aquest treball, s'ha fet ús sobretot de llibres i articles especialitzats en aquesta temàtica mesopotàmica. Part de la bibliografia s'ha pogut obtenir d'obres en físic i d'altres s'han extret de Google acadèmic i Dialnet. Tot i això, també s'ha de mencionar que alguns coneixements han pogut estar presents en aquesta feina gràcies a les classes i lliçons obtingudes a la Universitat de les Illes Balears.

La principal font d'aquest treball és el *Poema de Guilgameix*, encara que no és directe, sinó que s'ha emprat una versió moderna i adaptada. Aleshores el llibre més important emprat i del qual s'ha extret la majoria de la informació és el *Poema de Gilgamesh. Estudio preliminar, traducción y notas* de Federico Lara Peinado. Aquest llibre, publicat al 1988 per l'editorial Tecnos, és una gran obra la qual recopila, analitza i estudia aquesta epopeia sumèria d'una forma profunda. En aquesta obra, l'autor, posa per escrit, no sols el poema, sinó gran part de la informació que es coneix d'aquest.

L'altra font emprada és la Bíblia, encara que, igual que l'anterior cas, també és una adaptació més actual, en aquest cas la versió de l'editorial Desclée de Brouwer, *Biblia de Jerusalén*, de l'any 1976.

D'altres obres importants utilitzades cal destacar el llibre de Francesc Ramis Darder, *Mesopotamia y el Antiguo Testamento*, de la Editorial Verbo Divino, publicat al 2019, llibre que ha servit per parlar de la geografia de Mesopotàmia i del Diluvi Universal, així com del context en que es va escriure el poema. Una altre llibre molt important per parlar sobre el context històric i geogràfic és *Historia Antigua del Próximo Oriente. Mesopotamia y Egipto*, de Joaquín Sanmartín i José Miguel Serrano, publicat al 1998 per Ediciones Akal.

També cal destacar llibres com el de Henrietta McCall, *Mitos Mesopotámicos*, d'Ediciones Akal, publicat al 1998; *Diccionario Akal de Mitología Universal* de Giuseppina Sechi, Ediciones Akal, 2007 o *Mitos Sumerios y Acadios* de l'autor anteriorment mencionat, Federico Lara Peinado, publicat en el 1984 per Editorial Nacional. Tots aquests llibres, entre altres, han servit per extreure molta informació general sobre la prosopografia i els mitemes mesopotàmics extrets de les onze tabletetes.

S'ha de fer menció a alguns articles com "El relato diluviano: paralelismo entre el Antiguo Testamento y la épica de Gilgamesh", escrit per Kattia Chinchilla i publicat a la revista *Filología y Lingüística*; "El poema de Giglamesh: los sueños y el destino de un héroe atormentado" publicat a *Espacio, Tiempo y Forma* per Francisco Manuel López Martínez, etc. que han servit per parlar i obtenir informació de temes més concrets pel treball.

Quant a la metodologia, cal parlar breument de dos punts; un primer que se centra en l'enfocament des del qual s'aborda el treball i un altre que és la manera com s'ha elaborat el treball.

Sobre l'enfocament, s'ha fet feina sobre la base mitològica, és a dir, centrant-se en la història de la mitologia. Per tant, es dona a entendre que aquest treball parlarà de temes més enfocats cap a la ficció i l'imaginari col·lectiu mesopotàmic, que esdeveniments o fets cent per cent verídics que varen tenir lloc a la regió del Pròxim Orient. Aleshores, aquest document se centraria més en aquesta visió que tenien els antics mesopotàmics de concebre el seu món a partir de les onze primeres tabletetes del *Poema de Guilgameix*, tot i que no vol dir que no es mencionin aspectes i esdeveniments verídics al llarg de l'escrit.

Partint d'aquesta premissa, per estructurar i elaborar aquest treball, inicialment, s'han consultat les onze primeres tabletetes, de les quals s'han pogut extreure molts de temes i noms que han servit per a elaborar la prosopografia i mitemes. Cal explicar que, de dotze tabletetes, sols s'ha fet ús de les onze primeres, ja que aquesta darrera va ser un afegit que feren els cassites⁷ cap el 1.595 a. C., creant una història a part per donar-li més sentit al mite, essent les primeres onze tabletetes la "història original".

Aleshores, el treball s'estructura començant amb una introducció, on s'expliquen les motivacions per portar a terme aquest treball, seguit d'un altre apartat on es dona la hipòtesi i els objectius que han de complir aquest. El tercer punt és l'apartat de les fonts i metodologies, al que segueix un quart punt anomenat estat de la qüestió, on es fa menció de la bibliografia que existeix sobre el tema i les mancances d'aquesta. Posteriorment, passat tot aquest apartat introductori, ja s'entra a l'apartat del treball en sí, on inicialment es parlarà del context geogràfic i històric del poema, així com altre informació rellevant d'aquest, parlant de l'autoria del poema, el descobriment d'aquest i un resum de les onze tabletetes. Vist aquests punts, serà necessari explicar la visió del món antic des de l'òptica d'aquella època per entendre el context fictici on s'ubica tota la trama. Es passarà a parlar de la prosopografia, parlant i descrivint els personatges més rellevants de la història: deïtats, GuiLGaMeiX, monstres, entre d'altres. Després es parlarà de tres mitemes importants com foren el Diluvi Universal, la Creació de l'Univers i l'Odissea. Finalment vindran les conclusions, seguit de l'apartat de fonts bibliografia i webgrafia i un apèndix final.

Per acabar, cal dir que tant els noms de déus i deesses com els de personatges mítics i monstres, s'escriuran en majúscula les consonants i en minúscula les vocals, això parteix de la

---

⁷ Poble originari de les muntanyes del Zagros, el qual emigrà cap a Mesopotàmia damunt el 1.800 a. C. i conqueriren l'Imperi Babilònic prop del 1.595 a. C., territori que governaren fins el ca. 622 a. C.

importància de remarcar que els mesopotàmics no escrivien en vocals, sols feien ús de les consonants en els seus textos. Per tant, i a partir de la recomanació directe del tutor del treball, els noms propis de personatges estaran escrits en tot el discurs de la manera anteriorment dita.

4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

S'ha d'admetre que la temàtica seleccionada compta amb una gran quantitat de bibliografia que consultar, fent que ajudi bastant a compondre i desenvolupar un bon treball per a defensar la hipòtesi inicial. Ja abans s'ha mencionat que, dintre l'estructuració d'aquest, hi ha diversos apartats com context històric i geogràfic, les divinitats, personatges mítics, els diversos mitemes, etc. per tant, el fet d'haver dividit el desenvolupament del treball en diversos subapartats dona peu a la necessitat de bibliografia variada.

Aleshores, hi ha molta temàtica especialitzada sobre la mitologia mesopotàmica, els mites del Pròxim Orient, com podria ser el llibre de Jean Bottero, *La religión más antigua: Mesopotamia*, publicat al 2001 per l'editorial Trotta o l'anteriorment seleccionat, *Diccionario Akal de Mitología Universal*, d'Ediciones Akal, publicat al 2009, entre d'altres. Tampoc escasseja la bibliografia especialitzada en GuiLGaMeiX, com serien articles com el de "El poema de Guilgamesh: los sueños y el destino de un héroe atormentado" de López Martínez, publicat al 2010 a *Espacio, Tiempo y Forma* o el propi llibre de Lara, *Poema de Gilgamesh, Estudio preliminar, traducción y notas*. Això és una molt petita mostra de la bibliografia de la que s'ha fet ús.

Però si bé es cert que la bibliografia sobre aquesta temàtica abunda, el problema radica en que cap llibre ni article explica i/o parla en profunditat sobre tots els temes dels que es farà menció. És a dir, si es vol obtenir informació sobre tota la mitologia que apareix reflectida al poema, s'ha d'anar temàtica per temàtica, llegint diferents llibres o articles. En canvi, la novetat és que es cerca unir-ho tot baix un únic treball, òbviament no serà tan desenvolupat com ho podria arribar a ser un llibre, però en la mesura del possible, es cerca aconseguir aquest objectiu.

5. CONTEXT GEOGRÀFIC I HISTÒRIC DEL MITE

5.1. CONTEXT GEOGRÀFIC

Abans de passar a parlar sobre el gruix del treball, és important veure la geografia, ja que aquesta no determina el desenvolupament de la història, sinó que la condiona, essent un factor molt important dintre d'aquest territori on va néixer la llegenda de GuiLGaMeiX.

Per explicar la ubicació d'aquest, cal situar-se al Pròxim Orient, una noció europea d'origen il·lustrat i romàntic, situat a l'est dels Urals i al sud del Mar Negre,⁸ aquí és on es pot localitzar l'antic territori de Mesopotàmia, “la terra entre rius”,⁹ situada entre dos grans cursos fluvials, l'Èufrates i el Tigris.¹⁰

El primer neix a les muntanyes d'Armènia, com a resultat de la confluència dels rius Karasu, originat a la vall d'Ezqurum, i el Murat, ubicat prop del llac Van. L'Èufrates recorre uns 2.800 quilòmetres¹¹ en direcció al sud-est, i compta amb dos afluents molt importants com són el Balikh i el Harbur.¹²

Igualment, el Tigris és originari de les muntanyes d'Armènia i recorre uns 1.900 quilòmetres, així com disposa de quatre afluents importants; el Diyala, l'Adhem, el Petit Zab i el Gran Zab.

Gràcies a aquests dos rius, la zona de Mesopotàmia era un territori molt fèrtil, però, tot i això, estava envoltada d'una espècie de murades geogràfiques, tenint al sud el desert aràbic, el de Síria al nord-oest, a l'est es situaven els Monts Taurus (que a la seva part sud tenien la serralada dels Monts Amano), al nord les muntanyes d'Armènia (on s'ubica el Mont Ararat¹³ d'uns 5.137 metres) i els Monts Zagros a l'est.

Degut a totes aquestes variants geogràfiques, la zona de Mesopotàmia estava estructurada en dues regions; la Baixa i l'Alta Mesopotàmia.

La primera abraçava tota la zona del Golf Pèrsic, on s'ubicava la denominada Sumèria, que comprenia les ciutats d'Eridu, Ur, Uruk,¹⁴ Lagash, Umma, Girsu i Nippur. Els límits de la Baixa Mesopotàmia arribaven fins a l'actual ciutat de Bagdad, remuntant les conques del nord de l'Èufrates i el Tigris, on es localitzava el territori d'Accàdia, el qual tenia les importants ciutats de Babilònia i Kish. Cal mencionar que, tant Sumèria com Accàdia, varen constituir el cor cultural de Mesopotàmia.¹⁵

Pel que fa a l'Alta Mesopotàmia, comprenia el tram superior de l'Èufrates i el Tigris i limitava amb les muntanyes d'Armènia, al nord, i amb els Monts Zagros, a l'est. D'aquesta regió va sorgir la important Assíria.¹⁶

---

⁸ Joaquín Sanmartín & José Miguel Serrano, *Historia Antigua del Próximo Oriente. Mesopotamia y Egipto* (Madrid: Ediciones Akal, 1998), 9.

⁹ La paraula Mesopotàmia es un terme que ve del grec i significa “entre rius”.

¹⁰ Francesc Ramis Darder, *Mesopotamia y el Antiguo Testamento* (Navarra: Editorial Verbo Divino), 17.

¹¹ Georges Roux, *Mesopotamia: historia política, econòmica i cultural* (Madrid: Ediciones Akal, 1990), 21.

¹² Ramis, *Op Cit.*, 17

¹³ Era un mont similar a l'Olimp pels mesopotàmics.

¹⁴ Aquesta ciutat és molt important per a la història de GuilGaMeiX, ja que era la ciutat que ell regnava. S'ubica en el sud de Babilònia, junt al marge dret de l'Èufrates. Avui en dia és anomenada Warka. Lara, *Op. Cit.*, XXV.

¹⁵ Sanmartín & Serrano, *Op. Cit.*, 13-14.

¹⁶ *Ibid.*, 17-18.

5.2. CONTEXT HISTÒRIC

Ubicada la regió geogràficament, també cal fer una aproximació cronològica i històrica per poder establir quina era la realitat històrica en la que es va crear el mite de GuiLGaMeiX. Per tant, cal situar-se a la regió Sumèria, entre el ca. 2.900-2.334 a. C. Es pensa que els sumeris, entorn al 2.900 a. C., varen sofrir una gran inundació, a la qual els supervivents varen anomenar com el Gran Diluvi.

Tot i aquest fet, la civilització sumèria va prosperar, formant-se així més de trenta ciutats-estat en el territori, on convivien els sumeris i els accadis. Cada ciutat-estat tenia diferents zones de cultiu, reis i déus, encara que en compartien alguns.¹⁷ Aquestes eren governades per reis, els quals s'anomenaven *lugal* i estaven encarregats de les tasques militars i religioses. Baix els *lugals* venien els *ensi*, una espècie d'administrador de la ciutat, la societat, el repartiment del menjar i el comerç.¹⁸

En aquest context varen néixer les dinasties més antigues, portant a les ciutats-estat sumèries a diversos conflictes entre elles. D'aquestes destaquen els conflictes entre les ciutats d'Uruk i Kish o Lagash i Umma. Entre els personatges més importants d'aquestes dinasties cal situar a GuiLGaMeiX, rei d'Uruk en el ca. 2.650 a. C.,¹⁹ del qual, a part de l'epopeia, se li atribueixen mèrits com al construcció de la muralla d'Uruk o la victòria sobre el rei de Kish, MeBaRaGeSi.²⁰

Però se creu que no va ser fins el 2.100 a. C., final del Renaixement Sumeri, que es va posar per escrit el Poema. Les successives invasions que va sofrir Mesopotàmia varen fer acte de presència de manera molt directe sobre el mite de GuiLGaMeiX, així com també la resta d'elements culturals de l'etapa sumèria, etapa que passaria a ser l'edat clàssica d'aquells mil·lennis. Els paleo-babilònics donaren forma unitària als poemes solts d'aquest personatge, però serien els babilònics d'època cassita els encarregats de realitzar els tocs definitius.²¹

6. BREU INFORMACIÓ SOBRE EL POEMA DE GUILGAMEIX

Existeix la possibilitat que GuiLGaMeiX fos un personatge verídic, el qual va ser convertit en l'heroi nacional per antonomàsia gràcies a la creació d'un mite entorn a la seva figura, reflectit en el *Poema de Guilgameix*, esdevenint la primera epopeia del món occidental.

---

¹⁷ Carlos Canales & Miguel del Rey, *Atlas de imperios* (Madrid: Editorial Edaf, 2020), 28.

¹⁸ Garrido Fernández, *Op. Cit.*, 42-43.

¹⁹ Lara, *Op. Cit.*, XI-XVII.

²⁰ *Idem.*

²¹ *Idem.*

Aleshores, els escrivans sumeris, a finals del Tercer Mil·lenni a. C., varen aconseguir aglutinar entorn a GuiLGaMeiX un conjunt de poemes èpics, els quals, inicialment varen ser relats orals i sense una connexió argumental. Més tard, ca. el 2.100 a. C., varen ser fixats per escrit, gràcies a les *edubba*²² sumèries, en sis episodis.²³

Amb el pas del temps, el poema va ser reescrit en altres llengües, modificant i ampliant les aventures d'aquest personatge. A tot això se li ha de sumar que, en aquella època, era molt més comú l'anonimat artístic que l'autoria, provocant que no es tingui constància del vertader autor del poema.

Anteriorment s'ha insinuat que foren els sumeris els primers en agrupar tots aquells mites. Això ha estat corroborat gràcies a l'anàlisi de l'onomàstica dels personatges humans i els divins, així com l'ambient sociològic i antropològic i l'estructura literària.

Però els primers en donar una forma argumental i un sentit coherent a aquell dispers material èpic foren els accadis, primer, i els paleo-babilònics, després. Aquests dos fixaren l'epopeia de Guilgameix en un llarg poema. Aleshores, fou en època d'HaMMuRaBi²⁴ o de RiM-SiN de Larsa²⁵ quan s'incorporaren a la mitja dotzena d'episodis sumeris nous passatges com l'amistat de GuiLGaMeiX i HeNKiDu, la mort i exèquies d'HeNKiDu, la recerca de la vida eterna i el desig de l'home d'aconseguir la immortalitat, quedant així fixades les onze primeres tablettes.²⁶

Aquest poema va passar a la història amb la següent estructura: en l'epopeia es relata i exposa la figura del rei d'Uruk, GuiLGaMeiX, un personatge despòtic i tirà amb el seu poble, el qual va provocar que els déus creessin a la figura d'HeNKiDu amb la intenció de canviar el seu comportament (tableta I). Aquests dos personatges entraren en combat i després d'una forta disputa varen establir una solida amistat (II). Un cop fet amics, varen emprendre un viatge cap al bosc dels Cedres amb la intenció de matar al monstre KHuMBaBa (III-IV). Aquests varen aconseguir matar al monstre, guardià del bosc, tallant-li el cap (V). Després d'aquests esdeveniments, la deessa HiSHTaR es va enamorar de GuiLGaMeiX, però aquest la va rebutjar, provocant que la deessa enviés contra GuiLGaMeiX i HeNKiDu al brau del cel, el qual va ser derrotat per ambdós.

Un cop succeït això, HeNKiDu va ridiculitzar a la deessa (VI) provocant que aquesta li enviés una malaltia mortal (VII). HeNKiDu, per culpa de la malaltia va morir, deixant a GuiLGaMeiX en una profunda tristesa (VIII). La mort d'HeNKiDu fa reflexionar a

---

²² Cases d'escriptura sumèries.

²³ *Ibid.*, XXXI-XXXII.

²⁴ Sisè rei de la Primera dinastia de Babilònia, el qual va regnar entre els anys 1.792-1.750 a. C.

²⁵ Rei que va governar el territori de Larsa entre el 1.822-1.763 a. C.

²⁶ *Idem.*

GuiLGaMeiX sobre la mort i la immortalitat i veient-se temorós davant la seva possible mort, decideix emprendre un viatge per parlar amb HuTNaPiSHTiM i descobrir el secret de la immortalitat (IX). Després d'una llarga travessia, l'heroi aconseguí arribar fins a HuTNaPiSHTiM (X), el qual li relata la història del Diluvi Universal i que el secret de la immortalitat residia en la planta de la immortalitat. GuiLGaMeiX es fa amb aquesta, però abans d'entrar a Uruk una serp se la menja, llevant-li la possibilitat de poder ser immortal (XI).

La majoria dels dotze capítols del *Poema de Guilgameix* es varen trobar durant el segle XIX a la ciutat de Ninive, concretament a les ruïnes del temple Nabu i a la biblioteca del Palau d'Asurbanipal.²⁷ A inicis del segle XX, Bruno Meissner va adquirir un extens fragment de l'epopeia, mitjançant la compra d'aquest a un mercader de Bagdad. S'havia trobat a les ruïnes de l'antiga Sippar (la moderna Abu-Habba) i contenia part de la versió paleo-babilònica de la tabletta X. Després, al 1914, la Universitat de Pensilvània va comprar a un mercader d'antiguitats una tabletta completa de sis columnes que contenia la versió paleo-babilònica de la tabletta II. En aquella mateixa època, aproximadament, la Universitat de Yale va aconseguir del mateix mercader, que la de Pensilvània, la tabletta III. Un poc abans de la Primera Guerra Mundial un equip d'alemanys que excavaven Asur trobaren un fragment de grandària considerable de la versió assíria de la tabletta IV, i a la campanya de 1928-1929 varen descobrir a Uruk dues peces petites que pertanyien a la tabletta IV. Tot i això, no és possible reconstruir l'epopeia sencera, però es tenen tres mil línies del cos principal de l'epopeia, així com quatre històries separades, algunes parts de les quals estan incorporades en accadi al cos principal.²⁸

En definitiva, el *Poema de Guilgameix* és l'obra anònima dels segles i el resultat de l'allau de la memòria col·lectiva.²⁹ Posat finalment per escrit a la Biblioteca d'Asurbanipal.

7. MÓN ANTIC

“Els mons mitològics es construeixen a partir dels reals”.³⁰

Abans de passar a parlar sobre la prosopografia i els mitemes de l'epopeia, cal donar una breu visió de quin era el món fictici que habitaven aquests éssers. El sumeris no varen redactar un llibre de cosmogonia en si, però varen crear una sèrie de mites els quals varen ser recollits en diferents inscripcions, podent així donar una reconstrucció de quina era la seva idea de

---

²⁷ Andrew George “What's new in the Gilgamesh Epic?”, *Bulletin of the Canadian Society for Mesopotamian Studies* 25, (1999): 52.

²⁸ Henrietta McCall, *Mitos Mesopotámicos* (Madrid: Ediciones Akal, 1990), 38.

²⁹ *Idem*.

³⁰ Enrique Bernárdez, *Mitología nòrdica* (Madrid: Alianza editorial), 31.

l'entorn on vivien. Aquesta idea també s'ha pogut apreciar en el poema, on es diu que l'univers tenia diferents superfícies.

Segons ells, la terra era una superfície plana, representada per la deessa Ki, la qual tenia moltes divinitats menors com a criats. Damunt la seva superfície, estava l'aigua, representada pel déu HaBSu, la qual queia constantment del cel. Els sumeris creien que en el cel hi havia un enorme dipòsit d'aigua en forma de campana transparent, al qual anomenaven déu HaNu (aquest també tenia altres déus auxiliars com els déus de les estrelles, el sol, la lluna, entre molts altres), el governador del firmament, que cada cert temps obria les comportes del cel per donar pas a la pluja.

Entre el cel i la terra estava present l'atmosfera, que per ells era el deu LiL, el governador entre la terra i el cel. I baix la terra, es trobava una piràmide invertida, el déu KuR. Segons la seva creença, quan moria una persona, l'ànima de la persona, enterrada a la terra, descendia al KuR, on era col·locada a una estanteria per a tota l'eternitat, essent l'habitable que millor conservava a l'ésser humà.

Tot aquest món flotava damunt un mar primordial, el qual era una mescla de divinitats que no havien pogut entrar al món anteriorment descrit i varen crear aquest mar anomenat TheoM. Aquests déus constantment provocaven tempestes per intentar engolir i destruir aquell món creat, amb la intenció de crear-ne un de nou on poguessin habitar ells.

Per tant, al començament sols hi havia un mar primordial, que era una mescla de divinitats, que, després d'una guerra, els guanyadors varen configurar el món anteriorment esmentat i els perdedors es varen quedar conformant el TheoM.

Aquesta idea del món és la que tothom tenia dintre el cap a Europa, amb modificacions culturals, fins el segle XIX. Per tant, aquesta va tenir una certa evolució que va arribar fins a l'actualitat. Així doncs, es poden treure molts de símils de diferents cultures, posteriors a la mesopotàmica, que varen heretar aquesta idea del món i del seu entorn, però amb matisos.

Un clar exemple és el dels grecs. A la Grècia Arcaica, es creia que el món tenia la forma d'un disc circular, més o menys anivellat, amb les muntanyes com excepció, el qual estava cobert per una immensa cúpula que representava el cel. Posaven els límits del disc a l'*Okeanos*,³¹ que envoltava la terra. Els déus podien viure a l'Olimp o al cel. A més, on es posava el sol se trobava l'entrada a l'Hades, representat com un lloc llòbrec baix terra.³²

---

³¹ Segons la seva concepció, s'entenia per oceà un riu molt gran que fluïa al voltant de la terra.

³² Robin Hard, *El gran libro de la mitologia griega* (Madrid: La Esfera de los Libros, 2009), 52-53.

Una altra cultura, amb la que es podria fer analogia, és la nòrdica. Segons ells, *Midgard*, el territori humà, era un recinte tancat enmig del *Iötunheim*, un món de muntanyes habitades per monstres, i del mar, que esta per tot arreu. Els morts tenien el seu propi món, anomenat *Niflheim*, situat baix la terra. A més, el cel també era vist com una volta on s'ubicava *Asgard*, el món dels déus.³³

La visió cristiana també n'és un clar exemple, ja que la Bíblia, a la hora d'explicar com és el món, agafa el model mesopotàmic, dient que la terra és una superfície plana, envoltada per l'oceà, amb un cel i un infern, ubicats damunt i davall la terra respectivament, però al contrari que la mitologia mesopotàmica i la resta d'exemples, sols hi ha un Déu, el qual també habita al cel. Aquesta visió és una de les que més ha perdurat i ha arribat a l'actualitat, de fet, encara hi ha gent que la continua defensant.

Per tant, a partir d'aquesta concepció, es pot observar un dels punts de la importància d'aquesta epopeia, la qual mostra una visió de l'entorn on habitava la gent que va arribar i perdurar en la cultura occidental durant molts de segles.

8. PROSOPOGRAFIA

Segons el *DIEC2*, s'entén per prosopografia com “estudi de la filiació i la carrera de personatges rellevants d'una època històrica determinada”.³⁴

Com s'ha dit al llarg del treball, el *Poema de Guilgameix* va desenvolupar tot un conjunt d'idees, creences, personatges, divinitats, etc. esdevenint un reflex del pensament col·lectiu de l'antic món sumeri. Així doncs, és hora de portar a terme un anàlisi detallat dels diferents personatges i entitats mítiques que s'han pogut extreure de les onze primeres tabletas.

8.1. GUILGAMEIX, ENTRE LA REALITAT I LA LLEGEDENA

Sens dubte, per començar amb l'apartat de la prosopografia, cal començar amb el protagonista d'aquesta història, GuiLGaMeiX. El personatge apareix al poema com un ésser semi-diví, ja que era fill d'una deessa i d'un mític rei, amb una força sobrehumana, un gran carisma i altres adjectius propis d'un heroi de l'antiguitat. Així mateix, també es dona a conèixer que era un rei desposta amb el seu poble, acte que va provocar que els seus súbdits demanessin ajuda als déus, donant inici així a les seves aventures.

---

³³ Bernádez, *Op. Cit.* 32-33.

³⁴DIEC2, “Prosopografia”, *DIEC2*, <https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=prosopografia&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False>. (Consultat el 23 d'abril del 2022).

Hi ha molta discussió per la suposada realitat històrica d'aquest mític rei, que va viure entorn del 2.650 a. C. Si bé és cert que, a dia d'avui, no existeixen bases científiques per sostenir la veracitat de l'existència del cinquè monarca de la I Dinastia d'Uruk,³⁵ les excavacions arqueològiques realitzades en aquesta ciutat, pels anglesos, a partir del 1849 i continuades, mig segle després, pels alemanys, podrien donar a entendre que hi ha una certa realitat en tota aquesta llegenda que envolta a tal personatge.

Una de les raons que porta a pensar tal fet, és la construcció de la muralla interior de la ciutat, que mesura uns 9,5 quilometres de longitud i 5 metres de gruix, reforçada amb més de 900 torres semicirculars col·locades a una distància d'uns 10 metres.³⁶ Tal construcció, segons la tradició mesopotàmica i la inscripció sumèria d'HaNaM,³⁷ va ser portada a terme pel mateix GuiLGaMeiX.³⁸

Relacionat amb aquesta tema, també s'ha de fer menció a la suposada rivalitat amb el rei de Kish, MeBaRaGeSi, considerat, fins fa poc, un personatge mític, fet que va canviar després de la trobada d'inscripcions que registraven el seu nom. Els dos reis, coetanis cronològicament, es varen disputar l'hegemonia de la zona mesopotàmica del sud, portant a que les dues ciutats sofrissin una forta crisi econòmica. Va ser el rei d'Uruk el que es va fer amb la victòria i, per evitar que el successor de MeBaRaGeSi, HaGGa, entrés a la ciutat d'Uruk com a venjança, va construir la muralla, anteriorment mencionada. Aquests esdeveniments varen quedar registrats al text de SHuLGi.^{39 40}

Una altra pista que pot conduir a pensar sobre la veritable existència d'aquest home és la menció que té al document històric de la *Història de Tummal*, d'inicis del 2.000 a. C. En aquest text també se li atribueix una altra construcció, en aquest cas el temple del déu HeNLiL NuMuNBuRRa en el Tummal, que era el districte consagrat a la deessa NiNLiL a Nippur. Per si això fos poc, també s'ha de citar una carta apòcrifa del segle VIII a. C., on GuiLGaMeiX li demana a un rei que li enviï metalls i pedres precioses per a la fabricació d'una estàtua dedicada al seu amic HeNKiDu.⁴¹

---

³⁵ Marcelo Antonio Móttola, "Gilgamesh: angustia, muerte y tiempo. Una aproximación a la mentalidad de la Antigua Mesopotamia respecto del tiempo", *Instituto de Investigaciones Gino Germani, Facultad de Ciencias Sociales, Universidad de Buenos Aires, Buenos Aires*, (2011), <https://www.aacademica.org/000-093/182.pdf>. (Consultat el 12 d'abril de 2022).

³⁶ Savina Caire Colell & Conrad Vilanou Torrano, "Sentido pedagógico de la epopeya de Gilgamsh", *Aloma: revista de psicología, ciencias de l'educació i de l'esport*, no. 19 (2006), <http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/96647/1/565697.pdf>. (Consultat el 9 d'abril del 2022).

³⁷ Nom a d'un dels darrers reis d'Uruk, el qual, segons els experts va regnar damunt el 1.825 a. C. *Ibid.* XVII.

³⁸ *Ibid.*, XVI.

³⁹ Segon rei de la III Dinastia d'Ur (2.092-2.046).

⁴⁰ *Ibid.*, XVIII.

⁴¹ *Ibid.*, XXIX.

Aleshores, si aquest rei va arribar a existir històricament, el més probable és que, com altres personatges històrics, es va crear tot un mite entorn a la seva figura per glorificar-lo. Cal recordar, que en aquella època era una pràctica molt comuna aplicada per un gran nombre de reis, els quals deien que havien viscut milers d'anys o que havien combatut en batalles impossibles de creure. És de fet, en un dels textos “històrics mesopotàmics” més coneguts, com la *Llista Reial Sumèria*⁴² on, no sols GuiLGaMeiX, sinó altres reis tenen molts d'aquests atributs. En el cas del personatge, ja es pot observar un dels indicis d'aquest enlairament cap a la seva persona quan es dona per fet que era fill d'un *lillu*⁴³ i la deessa NiNSuN.⁴⁴

Aquest fet contradiu i a la vegada reforça el parentiu del personatge fet al poema, on s'expressa que ell era fill de LuGaLBaNDa, rei descendent d'una estirp divina que va governar Uruk durant mil dos-cents anys, segons la *Llista Reial Sumèria*, i de la deessa NiNSuN.⁴⁵ Aquesta unió, tant la del sacerdot o el rei amb la deessa, concordaria amb la descripció del personatge en el poema on es deia que dues parts del rei eren divines (fent referència a la mare), aportant una sèrie d'atributs que el feien magnífic, i una part mortal (per part de pare).⁴⁶

“Dos terços d'ell són divins, un terç és hu

-mà [...]

El seu peu mesurava el triple que el seu colze, la seva cama sis co

-lzes

de sis colzes era la seva empremta [...]

ell era bonic, com convenia al seu país [...]

se mostra el més fort, com un búfal salvatge” (I, II).⁴⁷

Una de les teories és que, si aquest va ser fill d'un sacerdot, hauria accedit al tron pel seu carisma o les seves gestes militar, portant-lo a instaurar, d'una manera autocràtica, una monarquia militar, la qual, simbòlicament, hauria durat uns cent vint-i-vuit anys. Per tant, a part

⁴² Llista de reis sumeris que data del ca. 1817 a. C., en la qual apareixen una sèrie de noms de reis, dividint els reis en abans del Diluvi Universal i després d'aquest esdeveniment.

⁴³ Era un tipus de sacerdot sumeri.

⁴⁴ Carlos García Gual, *Diccionario de Mitos* (Madrid: Siglo XXI de España Editores, 2003), https://www.academia.edu/39537069/Carlos_Garc%C3%ADa_Gual_Diccionario_de_mitos_I_DE_ESPA%C3%91A_y_EDITORES. (Consultat el 11 d'abril del 2022).

⁴⁵ Alexander Heidel, *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels* (Chicago: The University of Chicago Press, 1967),

<https://books.google.es/books?id=iRwMQVdZegAC&pg=PA3&lpg=PA3&dq=w.+e.+leonard+gilgamesh&source=bl&ots=tIrGlpP5FU&sig=ACfU3U1ibHPJgIIgX6Cfj2R6iVW162yYtA&hl=es&sa=X&ved=2ahUKewiFxA-eH3AhXFgv0HHSYnCv4Q6AF6BAGVEAM#v=onepage&q=w.%20e.%20leonard%20gilgamesh&f=false>.

(Consultat el 12 d'abril del 2022).

⁴⁶ *Ibid.*, XXIX-XXXI.

⁴⁷ *Ibid.*, 6.

d'atribuir-li una deessa com a mare, en el poema l'haurien pogut fer descendent d'un mític rei per legitimar el seu regnat.⁴⁸

El cert és que, en tot aquest procés llegendari sobre l'origen de GuiLGaMeiX hi va tenir lloc una transposició mítica de l'existència real d'un home, fill, suposadament, de la classe sacerdotal i, que poc després de la seva mort, va passar a ser el personatge clau d'un cicle literari èpic,⁴⁹ el qual serviria d'inspiració per a la creació d'altres personatges èpics com els grecs Odisseu⁵⁰ i Hèracles,⁵¹ així com també va ser elevat a la categoria de divinitat.

8.2. ELS DÉUS

Anteriorment, s'ha pogut veure com s'estructurava aquell antic món sumeri, el qual era màgic i encantat, on tots els successos i esdeveniments que tenien lloc a la terra eren formes de déus o accions provocades per aquests, fent que les vides dels éssers humans fossin manifestacions de divinitats causades per les actuacions d'aquestes mateixes deïtats. Això portava a pensar que, fos quin fos el plantejament, l'ésser humà tenia la finalitat de preparar-se per després estar amb els déus, per tant, tota acció tenia una finalitat divina.

Com tota religió antiga, la mesopotàmica era politeïsta. Aquestes divinitats tenien una duplicitat, portant a que les persones podien contemplar-les a partir de la perspectiva masculina i la femenina, canviant el nom de la deïtat segons l'òptica.⁵²

Els déus, eren representats com els humans,⁵³ amb una barba poblada i una llarga cabellera, amb una tiara⁵⁴ plana o cònica. Vestien *kaunakes*⁵⁵ o un bon vestit llarg. Aquests es diferenciaven de les persones quant a la seva estatura, força i immortalitat.⁵⁶

Igual que a la resta de cultures antigues, l'extens panteó mesopotàmic tenia una jerarquia classificada per divinitats majors o més importants i menors o menys importants. Com és de suposar, una epopeia mítica com és la de GuiLGaMeiX compta amb l'aparició d'un gran nombre de figures divines. Per tant, la intenció en aquest punt és exposar breument les més importants que s'esmenten al poema.

---

⁴⁸ McCall, *Op. Cit.*, 38.

⁴⁹ Lara, *Op. Cit.* XXIX-XXXI.

⁵⁰ Es pot relacionar a GuiLGaMeiX amb Odisseu, ja que ambdós personatges fan un llarg viatge ple d'aventures fins arribar a la seva pàtria.

⁵¹ Tant Hèracles com el rei d'Uruk tenien una força sobrehumana heretada de les deïtats.

⁵² És a dir, en el món antic, els matrimonis entre divinitats eren la contemplació d'aquella divinitat des de la perspectiva masculina i femenina.

⁵³ José María Blázquez Martínez, *Historia de las religiones antiguas. Oriente, Grecia y Roma* (Madrid: Cátedra, 1993), 11.

⁵⁴ Era un tipus de corona típica dels reis Mesopotàmics.

⁵⁵ Mantell de llana.

⁵⁶ Fernando Comte, *Mitologías del mundo* (Madrid: Larousse, 2006), 128.

Dintre la jerarquia de deïtats, les més importants eren HaN, HeNLiL i Hea, les quals composaven la Triada Suprema Mesopotàmica⁵⁷. D'aquí, òbviament, se pot intuir que la Triada Capitolina, composta per Júpiter, Juno i Minerva, i la Santa Trinidad (Pare, fill i Esperit Sant) són hereves de l'oriental.

Aquests eren descendents de la primera parella divina, HaPSu⁵⁸ i TiaMaT⁵⁹, els quals engendraren altres déus, on destaquen HaNSHaR⁶⁰ i KiSHaR⁶¹, els pares de HeNLiL i HaN, el qual va crear a Hea.⁶² Aquesta generació de déus també es pot comparar amb la mitologia grega, on va tenir lloc una primera generació de déus amb Gea i Urà, els quals varen engendrar a Cronos i Rea, els pares dels déus olímpics, un altre fet que pot venir de la tradició mesopotàmica.

D'aquesta triada, la divinitat més important era el déu HaN, considerat déu del cel i que va rebre el títol de rei dels déus,⁶³ pare dels déus, senyor d'Uruk i fundador de la dinastia divina.⁶⁴ El principal temple d'aquesta divinitat, anomenat Eanna ("Casa del Cel"), es trobava a Uruk, la ciutat de la qual ell era titular.⁶⁵ Va ser adoptat tant pels semites com pels fenicis, anomenant-lo El i Dagan, respectivament. En quant a la seva presència en el poema, se diu que estava casat amb HaRuRu, la deessa mare, que va intervenir en el cicle de la creació de la humanitat. També es menciona que va ser un dels déus que va provocar el Diluvi Universal.⁶⁶ Però el més important que fa en el poema és manar a HaRuRu la creació d'HeNKiDu per acabar amb les protestes dels súbdits de GuiLGaMeiX davant la tirania del rei.

En el cas d'HeNLiL, se deia que era el que regnava sobre les tempestes, els vents, l'atmosfera i l'aire, també era el déu de la força i la violència. Amb el temps, va esdevenir la divinitat més important del panteó sumeri, arribant a superar a HaN. Les seves decisions eren imperatives i

---

⁵⁷ *Ibid.*, 140.

⁵⁸ Pels babilònics era el principi primordial. A Giuseppina Sechi Mestica, *Diccionario Akal de Mitología Universal*, (Madrid: Ediciones Akal, 2007), <https://books.google.com.ar/books?id=i2CEKUF10UkC&printsec=frontcover&hl=es#v=onepage&q&f=false>. (Consultat el 10 d'abril del 2022).

⁵⁹ Monstre que en la cosmologia babilònica personifica el principi femení del caos primordial. *Ibid.*

⁶⁰ Déu assiri que representava la personificació del cel i del principi generatiu masculí, així com germà i espòs de KiSHaR. *Ibid.*

⁶¹ Símbol del món terrenal i del principi generatiu femení. *Ibid.*

⁶² Comte, *Op. Cit.*, 201-210.

⁶³ Sechi, *Op. Cit.*

⁶⁴ Jean Bottero, *La religión más antigua: Mesopotamia* (Madrid: Trotta, 2001), <http://www.zubiri.net/moodledata/16/Jean-Bottero-La-religion-mas-antigua-Mesopotamia.pdf>. (Consultat el 10 d'abril del 2022).

⁶⁵ Una altra similitud amb el món grec és que els déus també eren titulars d'algunes ciutats tenint exemples com Atena i Atenes o Zeus i Olímpia.

⁶⁶ Lara, *Loc. Cit.*

la seva autoritat indiscutible.⁶⁷ El temple més important del déu, tal i com es veu al poema, era el d'Enkur ("Casa de Muntanya"), localitzat a Nippur. Una de les altres coses que és pot apreciar a l'epopeia és que se fa menció dels fills d'aquest, com eren NiNuRTa, un déu de la guerra, la caça i la vegetació; SiN, déu de la lluna, encarregat de regular el mes i el calendari, i HeNNuGi ("Senyor del no retorn"), déu dels discs i foses i també es considerat com una divinitat ctònica⁶⁸ connectada amb la vegetació.⁶⁹ Tornant a HeNLiL, segons es creia, menyspreava a les persones,⁷⁰ de fet ell va ser el principal instigador del Diluvi Universal.

Pel que fa a la darrera deïtat de la triada, Hea, també anomenat HeNKi (en accadi), va ser el déu de les aigües primordials, el protector de la humanitat⁷¹ i organitzador de la vida a la terra, degut a que era ell el que decidia els destins, donava la vida i creava la societat.⁷² També fou considerat el déu més enginyós i actiu.⁷³ Va ser el pare de la principal divinitat del panteó babilònic, MaRDuK,⁷⁴ originalment déu de l'agricultura, però va acabar reunint, en la seva personalitat, els trets de quasi la totalitat de les deïtats mesopotàmiques, convertint-se en el senyor per antonomàsia, creador i regidor del món.⁷⁵

Vistes les divinitats més importants del panteó mesopotàmic, cal destacar-ne una altra, no tant important com aquestes tres, però que arriba tenir molta rellevància a la història de GuiLGaMeiX, HiSHTaR, la deessa més important del panteó assiri-babilònic. Aquesta va ser la deessa accàdia de l'amor i la guerra i se creia que els mesopotàmics l'associaven a l'estrella de l'alba i de la tarda (el planeta Venus).⁷⁶ Els semites la varen assimilar a la deessa HiNaNNa,⁷⁷ així com també seria identificada com a la deessa Astarte, en el món fenici i Tanit en el púnic.⁷⁸ Quant a la seva filiació, en alguns casos el seu pare era HaN, en altres SiN o inclús HeNKi.⁷⁹ A la història de GuiLGaMeiX, ella va intentar seduir a aquest rei d'Uruk, el qual la va rebutjar, acte que va provocar l'enviament del Brau del Cel per matar al rei i al seu amic HeNKiDu.

---

⁶⁷ Comte, *Op. Cit.*, 144.

⁶⁸ Fa referència a les divinitats del submón.

⁶⁹ Lara, *Op. Cit.*, 212-310.

⁷⁰ Comte, *Op. Cit.*

⁷¹ Lara, *Op. Cit.*, 310.

⁷² Comte, *Op. Cit.*, 152.

⁷³ Bottero, *Op. Cit.*

⁷⁴ Carlos Fernández Rodríguez, "La exaltación de la divinidad en Mesopotamia; Marduk y Sin, dos posibles instrumentos políticos en Babilonia", *Revista Historia Autónoma*, no. 10 (2017): 18.

⁷⁵ Lara, *Op. Cit.*, 243.

⁷⁶ Òbviament, aquí es pot apreciar una clara relació amb el món greco-romà. Podria tractar-se de la deessa Afrodita, la qual va ser coneguda com a Venus en el món romà. A més, una altra similitud és que, igual que Afrodita, HiSHTaR va mantenir relacions sexuals amb molts de déus, homes i animals.

⁷⁷ Jorge Silva Castillo, *Gilgamesh o la angustia por la muerte (poema babilonio)* (Mèxic: El Colegio de México, 1994), 17.

⁷⁸ José Luis Córdoba de la Cruz, *Breve historia de los fenicios* (Madrid: Nowtilus, 2020), 219.

⁷⁹ Lara, *Op. Cit.* 267.

Una altra deessa destacada en el poema és RiMa-NiNSuN, la mare divina de GuiLGaMeiX. Ella era la senyora i patrona dels bovins salvatges, concretament dels búfals.⁸⁰

Vistes les més rellevants, cal citar algunes altres divinitats menors que apareixen a l'epopeia. Com són el grup dels HaNuNNaKi ("prínceps"), un conjunt de déus que acompanyaven al déu HaN en el cel, ja que aquest era el seu pare. El contrapunt d'aquestes divinitats eren els HiGiGi, els déus de l'alba.⁸¹ Aquests dos grups de divinitats són identificats en els mites com a déus menors.

També s'han de mencionar déus com HuTu, déu del sol; MaKH, una altra deessa mare que va també participar en la creació de l'ésser humà; HiSHKaRa, deessa titular de l'amor conjugal;⁸² WeR, el déu de la tempesta, el tro i l'huracà; HaDaD, el déu regulador del clima, encarregat de desencadenar el Diluvi Universal; DuMuZi, titular de la vegetació, ramat i fertilitat, el qual va ser assimilat a l'Adonis grec i l'Attis frigi, i HeRRa, divinitat de la guerra i malèfica.

8.3. PERSONATGES MÍTICS

En el poema, com resulta obvi, no sols GuiLGaMeiX i els déus són únicament els éssers fantàstics que fan acte de presència al llarg del relat. Com s'ha dit repetides vegades, anteriorment, el món antic era un món màgic i encantat i, com a tal, tenia una sèrie de criatures mítiques que varen ser pròpies del seu folklore.

Sens dubte, després de GuiLGaMeiX, la figura més important i mítica de la història és el seu amic HeNKiDu. Aquest personatge va ser creat per la deessa HaRuRu, per ordre d'HaN, a partir de les repetides queixes dels súbdits de GuiLGaMeiX.

"Quan Aruru va sentir aquestes paraules,
concebí en el seu cor una imatge d'Anu.
Aruru, després, es rentà les mans
agafà un tros d'argila i la deposità a l'es-
tepa.

Va ser en aquella estepa on ella modelar al valent Enkidu" (I, II).⁸³

---

⁸⁰ *Ibid.* 205.

⁸¹ *Ibid.*, 234.

⁸² Amb el temps va ser assimilada a HiSHTaR.

⁸³ *Ibid.*, 8.

Inicialment, era un ésser molt salvatge, portant a que la deessa enviés a una sacerdotessa, la hieròdula SHaMaKaT, per jeure amb ell durant set dies i set vespres,⁸⁴ provocant que aquest passes de ser un ésser salvatge a un home primitiu, però savi. Aquest personatge va ser fet a semblança del rei d'Uruk, sent igual de fort, alt i bell, amb la missió d'aturar els excessos del personatge. Aleshores, en el poema, va anar a la ciutat d'Uruk per fer front a GuiLGaMeiX, però, després d'una disputa molt igualada, es varen fer molt bons companys, esdevenint el símbol de l'amistat de la història. HeNKiDu acompanyarà a GuiLGaMeiX en les seves aventures al bosc dels Cedres per matar al monstre KHuMBaBa i ajudarà al rei a derrotar al Brau del Cel, provocant que la deessa HiSHTaR enviés una forta malaltia sobre aquest, matant-lo.⁸⁵ Un punt important és que, la causa de la mort del personatge, va provocar les posteriors aventures del rei d'Uruk, ja que ell es va obsessionar amb la mort i la immortalitat, anant en la recerca d'aquesta darrera.⁸⁶

Aquest personatge se'l pot associar a Patrocle, l'amant de l'heroi Aquil·les. La seva mort va donar pas a la ira d'Aquil·les, fet que va provocar la mort del príncep Hèctor de Troia a mans del venjatiu grec.

Dos monstres importants per a la trama són els mencionats KHuMBaBa i el Brau del Cel. KHuMBaBa és representat com un ésser salvatge, monstruós i de naturalesa demoníaca, de fet, era conegut com a *mimma lemnu* ("el que és dolent"). Aquesta va ser escollit per HeNLiL com a guardià del bosc dels Cedres i el va dotar de set llamps, que equivaldrien als *numen*⁸⁷ llatins, i que es podia materialitzar en forma de font lluminosa o radiació brillant. Ell era l'encarregat d'estructurar tots els llocs del bosc, així com d'atemorir i rebutjar a la gent que s'endinsava dintre aquell espai. Aquest fet porta a que l'empresa de GuiLGaMeiX sigui interpretada com la lluita del bé contra el mal, acabant amb el darrer amb la mort KHuMBaBa, després de tallar-li el cap amb una destrat. Alguns autors, han comparat a aquest monstre amb la Medusa clàssica.⁸⁸ Aleshores, guarda molta relació amb el mite de Perseu, ja que els dos herois, Perseu i GuiLGaMeiX, acaben amb els seus rivals monstruosos mitjançant la decapitació.

Pel que fa al Brau del Cel, també guarda similituds amb cultura grega, la qual podria haver agafat aquest mite i haver-lo associat al bou diví de Minos i el minotaure, que derrota Teseu. Aquesta figura fantàstica, enviada per la ira d'HiSHTaR, figuraria com a força de destrucció,

---

⁸⁴ El set va esdevenir un número màgic per a les civilitzacions antigues, simbolitzant la perfecció d'un cicle complet. A Madonna Gauding, *La biblia de los signos y de los símbolos* (Madrid: Gaia Ediciones, 2017), 382.

⁸⁵ Sechi, *Op. Cit.*

⁸⁶ David Cifuentes Cabacho, "La Epopeya de Gilgamesh y la definición de los límites humanos", *Revista de Filosofía*, no. 20 (2000): 30.

⁸⁷ Lluminositat en forma de corona.

⁸⁸ Lara, *Op. Cit.*, 230-251.

ja que devastava tot lloc per on passava. Aquest monstre realment era una metàfora del període accadi, degut a que, aquests, després de la mort del rei SaRGo I⁸⁹ varen rebre l'atac dels qutu⁹⁰ i els lubites⁹¹, portant al país a una època de fam, perill i destrucció. No seria d'estranyar que els grecs haguessin agafat aquest mite creant així la figura del bou enviat per Posidó, el qual va destruir tota la ciutat de Creta. Un altre símil que s'ha trobat a aquesta figura és el càstig bíblic dels set anys d'escassetat i fam.⁹²

Un personatge molt important, per a la segona part de la trama, el qual GuiLGaMeiX va en la seva cerca per obtenir el secret de la immortalitat és HuTNaPiSHTiM (“va trobar la vida”). Aquest personatge, junt a la seva família, foren els únics supervivents al Diluvi Universal enviat pels déus mesopotàmics. En el mite sumeri del Diluvi se'l coneix com a ZiuSuDra (“llarga vida”) i a la versió accàdia com a HaTRaKHaSiS (“el molt intel·ligent”). Ell, mitjançant l'ajuda d'HeNKi, va dur a terme la construcció d'una gran arca on va poder sobreviure al desastre, que va durar uns set dies i set nits.⁹³ Posteriorment, els déus el varen dotar amb la immortalitat i és considerat el pare de totes les persones després del diluvi. No es d'estranyar que sigui considerat el precursor del famós personatge bíblic Noé o del grec Deucalió. Dintre del poema HuTNaPiSHTiM, li diu a GuiLGaMeiX que per accedir a la vida eterna necessita la planta de la immortalitat, donant-li la ubicació d'aquesta planta.

Altres personatges, propis del folklore i la mitologia mesopotàmica, que apareixen en aquesta llegenda, són els set savis i els homes-escorpins. En el cas dels primers, la seva existència va ser un fet comú en moltes cultures del món antic, ja que foren considerats els transmissors del coneixement a l'home, fent un paral·lel amb el Prometeu grec. També han estat descrits com els mesuradors entre allò diví i el coneixement humà.⁹⁴

En canvi, els homes-escorpí eren éssers encarregats de la custodiar la porta per on sortia i es posava el sol.⁹⁵ Com bé indica el seu nom, eren meitat home (part superior) i meitat escorpí (part inferior).

Una figura que segurament va ser adaptada a la mitologia grega és la de SuRSuNaBu, el qual era idèntic a Caront, ja que era el barquer del Harbur, el riu dels morts en la mitologia

---

⁸⁹ Rei accadi que va governar entre el 2.270-2.215 a. C.

⁹⁰ Poble que venia del país de Qutum, situat al nord del Zagros. Aquests vivien del blindatge i eren anomenats com a dracs del desert.

⁹¹ Poble depredador originari del Luristan.

⁹² *Ibid.*, 269-270.

⁹³ McCall, *Op. Cit.*, 50.

⁹⁴ Lara, *Op. Cit.*, 202.

⁹⁵ *Ibid.*, 292.

mesopotàmica. Gràcies a la seva ajuda, GuiLGaMeiX va poder arribar fins a HuTNaPiSHTiM.⁹⁶

Per acabar, un ésser que està present en la majoria de mitologies occidentals és la serp. En aquest poema va adquirir un paper important llevant-li a GuiLGaMeiX la planta de la immortalitat, fent-se el protector de la font de la vida i de la immortalitat. Aquest acte l'empraven els mesopotàmics per donar una explicació a la muda de pell de l'animal. La simbologia que té en el poema es pot relacionar amb el mite d'Adán, Eva i l'Arbre de la Vida, passatge on la serp li va arravatar a Adán el dret a la vida eterna.⁹⁷

9. MITEMES

Els mitemes són les relacions que existeixen entre diferents mites de distintes cultures. Aleshores, en aquest apartat es cercarà parlar sobre els mites que apareixen dintre de l'epopeia de GuiLGaMeiX i establir una sèrie de símils amb altres cultures occidentals. Cal dir que, sense comptar la història de les aventures del rei d'Uruk, s'han proposat l'aparició de tres mites en el relat. Un d'ells és la creació de la humanitat i l'ésser humà, un altre, el qual s'ha mencionat molt durant el treball, és el Diluvi Universal i, un proposat a interpretació personal és el viatge de GuiLGaMeiX, el qual es pot relacionar amb el mite d'Odisseu.

9.1. DILUVI UNIVERSAL

A part de les aventures i tota la història de GuiLGaMeiX, hi ha una altra trama, a la tableta XI, que destaca per damunt de totes, aquesta és la llegenda del Diluvi Universal sumeri.

Aquest mite és un dels més recurrents a moltes cultures arreu del món. Segurament, l'origen del Diluvi Universal més conegut a l'occident, el passatge bíblic del Gènesi, va ser adoptat del mesopotàmic que s'explicarà a continuació. Però no sols foren les mitologies occidentals les que varen desenvolupar una llegenda similar dintre la seva societat, també hi ha altres zones del món com la Xina, l'Índia o Amèrica que varen incorporar aquest relat al seu folklore.

Des del Neolític, a Mesopotàmia existia una tradició oral que parlava d'una inundació de les terres baixes, entre els rius Èufrates i Tigris.⁹⁸ Però no va ser fins a finals del Tercer Mil·lenni abans de Crist, concretament es creu que sobre el 2.100 a. C., que aquesta tradició es va posar per escrit, degut a que va tenir lloc una gran inundació que va negar totes les ciutats

---

⁹⁶ *Ibid.*, 302.

⁹⁷ *Ibid.*, 325.

⁹⁸ Lara, *Op. Cit.*, 199-200.

de la regió.⁹⁹ Aleshores, és possible que per mor d'aquest succés els sumeris inventessin un mite on exposaven que el déus volien extingir a la humanitat. Una altra teoria de la creació d'aquesta llegenda explicaria que, quan els mesopotàmics parlaven d'un diluvi, no feien una referència verídica a cap esdeveniment climatològic, sinó que es referien a grans invasions per part del seu enemics; per tant, els sumeris podrien haver creat aquesta història a partir de la invasió dels qutu.

Fos com fos, a la tableta XI, del *Poema de Guilgameix*, s'exposa com els déus, amb la intenció d'acabar amb la humanitat, varen dur a terme una assemblea on varen decretar l'extinció de tota espècie terrenal mitjançant l'enviament d'un gran diluvi.¹⁰⁰

Aquest diluvi, en el folklore mesopotàmic, no sols va ser contat a la història de les aventures d'aquest rei d'Uruk; existeix el *Mite d'Hatrahasis* (accadi), en el qual, d'una manera més amplia, i canviant el nom del protagonista i alguns esdeveniments explica també les raons d'aquest acte genocida.¹⁰¹

Segons li conta HuTNaPiSHTiM a GuiLGaMeiX, les divinitats varen veure un excessiu augment de la població humana, la qual feia molt de renou, provocant el seu enuig, especialment el d'HeNLiL. Aleshores, els déus HaN, HeNLiL, NiNuRTa i Hea es varen reunir en assemblea per decidir que feien amb la humanitat, arribant a la conclusió que el millor era extingir a aquesta espècie mitjançant un Diluvi Universal, amb l'excepció d'Hea, la única divinitat que va advertir a HuTNaPiSHTiM de la decisió dels déus, ordenant-li la construcció d'una arca per poder refugiar-se amb la seva família i exemplars de tots els animals.

El Diluvi va tenir una duració de set dies i set nits, passat el temps, l'embarcació es va aturar sobre el mont Nisir, l'únic lloc terrenal que sobresortia de l'aigua. Allà, HuTNaPiSHTiM va amollar un colom, una oreneta i un corb, el qual va constatar que el nivell de l'aigua del mar havia baixat. L'home va deixar anar els animals que duia a la gran nau i va oferir un sacrifici als déus, els quals li varen conferir a ell i a la seva família el do de la immortalitat.

Com és possible apreciar, aquesta història és quasi similar al mite bíblic de Noé. Ell, junt amb la seva família, varen ser el únics supervivents del Diluvi Universal enviat per Déu a la terra, ja que veia molta maldat en la gent, a excepció de Noé, al qual li va ordenar construir una arca per poder aglutinar parelles d'exemplars de tots els animals. A diferència del sumeri, el

---

⁹⁹ Garrido, *Op. Cit.*, 42.

¹⁰⁰ Kattia Chinchilla Sánchez, "El relato diluviano: paralelismo entre el Antiguo Testamento y la época de Gilgamesh", *Filología y Lingüística* XXV, no. 2 (2000), <https://www.kerwa.ucr.ac.cr/bitstream/handle/10669/14202/4531-6827-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Consultat el 26 d'abril del 2022).

¹⁰¹ Jean Bottéro, *Introducción al antiguo Oriente; de Sumer a la Biblia* (Barcelona: Editorial Grijalbo, 1996), 214.

diluvi va durar quaranta dies¹⁰² i, un cop acabat, l'arca es va aturar al mont Ararat, on Noé va amollar un colom i un corb per trobar terra ferma. Després, aquest va oferir un sacrifici a Déu, el qual va establir una aliança amb Noé i els seus descendents, simbolitzant, segons la teologia, la immortalitat de la descendència del personatge.¹⁰³

Un altre mite molt similar és el de Duecalió. Aquest home era fill del tità Prometeu, el qual va robar el foc als déus. Aquest acte va fer que Zeus condemnés a la extinció a la humanitat per mitjà d'un gran diluvi. Sols Duecalió i la seva dona, avisats per Prometeu, el qual li va dir que havia de construir una gran embarcació, varen sobreviure. En aquest cas, l'arca de Deucalió es va aturar al mont Parnàs, on varen trobar l'oracle de Temis, el qual els hi va dir que havien de tirar pedres cap enrere per tornar a crear a la humanitat. De les pedres de Deucalió varen sorgir homes i de les de Pirra dones.

On també es menciona un diluvi és a la mitologia nòrdica, on els déus Aesirs, després de matar al gegant Ymir, creant la terra amb el seu cos, es va desencadenar una gran quantitat de sang del cos del gegant, provocant un diluvi on tots els gegants de gel varen morir menys Bergelmir i la seva dona.¹⁰⁴

És increïble la influència que ha tingut aquest mite mesopotàmic, escrit al *Poema de Guilgameix*, sobre altres cultures. Prestant atenció, es pot observar com els dos mites posteriors al sumeri, expliquen el mateix fet mitjançant la mateixa trama; on un o un conjunt de déus envien un diluvi universal com a càstig a la humanitat, però sols un home és avisat d'aquest acte, el qual és l'encarregat de la construcció d'una arca per poder sobreviure junt a la seva família i altres espècies d'animals; passats uns dies, aquesta s'atura sobre un mont, on fan la pau amb els déus i torna a començar un nou inici per als éssers terrenals.

9.2. LA CREACIÓ

Ja s'ha introduït un poc el tema de la creació del món quan s'ha parlat de la visió que tenien els antics d'aquest. És important recalcar que, en el poema apareixen referències al Més Enllà, al Cel, al lloc on habitaven els déus, el Mar Primordial i altres. Ja s'ha vist on creien els antics que estaven tots aquests elements, però és important donar a conèixer com els mesopotàmics creien que es va crear tot aquest univers, que varen poder introduir en el món de GuiLGaMeiX i quin paral·lelisme es poden establir amb la resta de mitologies.

---

¹⁰² Irene González Hernando, "El diluvio universal", *Revista Digital de Iconografía Medieval* 3, no. 6 (2011), <https://www.ucm.es/data/cont/docs/621-2013-11-21-6.%20Diluvio.pdf>. (Consultat el 26 d'abril del 2022).

¹⁰³ Ramis, *Op. Cit.*, 168

¹⁰⁴ Bernádez, *Op. Cit.*, 40.

Com s'ha pogut explicar, inicialment sols hi havia un mar primordial, el qual va sorgir amb els déus HaPSu, considerat el principi primordial i TiaMaT, la qual representaria el principi femení del caos primordial. Aquests dos es varen unir i varen donar vida a una sèrie de divinitats, on varen destacar HaNSHaR i KiSHaR. Totes aquestes divinitats lluitaren entre si, fins que la parella anterior va guanyar, tancant a la resta de déus en el mar primordial anomenat TheoM, el qual rodejava tot el que ells havien creat, i formaren el món. El déu HaNSHaN (HaN) va representar el principi generatiu i masculí i era la personificació del cel; en canvi, la deessa KiSHaR (Ki), era la simbolització terrenal i principi generatiu femení. Aquests déus crearen la resta de divinitats dintre de la terra fundada per ells. D'aquestes divinitats va néixer HaRuRu, la qual va fundar la humanitat.

Aquest mite de creació és molt similar que el de la resta de cultures del món occidental. Un gran exemple d'aquest fet és el mite de la creació segons la *Teogonia d'Hesíode*. En aquest, tot comença amb el *Kaos*, primer símil que s'equipara amb els mesopotàmics, els quals varen crear un Mar Primordial. A partir del *Kaos* i del mar emergiren altres divinitats. En el cas grec Gea (la terra), la qual va donar vida a Urà i altres éssers. Urà va fertilitzar a Gea i varen sorgir altres éssers com Titans, Ciclops, Hecatònquirs, etc. Un dels fills d'Urà, el tità Cronos, després d'una guerra va matar al seu pare, convertint-se amb l'ésser més important del món.¹⁰⁵ Aquest va engendrar amb la seva esposa una sèrie de fills, els quals varen matar al seu pare i es varen fer amb el domini del món, tancant als titans al Tàrtar.¹⁰⁶ Bastant similar a la història anteriorment contada, on hi ha tres generacions d'éssers primordials, abans dels homes, els quals, després d'una sèrie de conflictes es converteixen amb les divinitats del món.¹⁰⁷

Del que no dista molt, és del mite dels seus veïns, els egipcis. Segons el mite helipolità, al principi sols hi havia un oceà primordial anomenat Nun, molt similar al mar primordial mesopotàmic. Aquest es trobava submergit en un gran caos, del qual va sorgir el déu Ra (el déu del sol). Aquest va crear tot el món i éssers coneguts pels egipcis.¹⁰⁸

D'aquí se pot extreure la creació bíblica, on Déu va crear el Cel i la Terra durant cinc dies, el sisè dia va crear a l'home i el setèim va descansar.¹⁰⁹ Posant el símil on un sol déu ho va crear tot.

Pel que fa al pensament dels vikings, al principi dels temps a l'univers sols existia un buit anomenat *Ginnungagap* i dos mons, *Niflheim* (el món de gel) i *Muspelheim* (el de foc). En un

---

¹⁰⁵ Luis Tomás Melgar Valero, *Mitología Clásica* (Madrid: Libsa, 2016), 10.

¹⁰⁶ Stefania Ratto, *Grecia* (Barcelona: Electa, 2006), 88.

¹⁰⁷ Hard, *Op. Cit.*, 54.

¹⁰⁸ George Hart, *Mitos egipcios* (Madrid: Ediciones Akal, 1994), 10-11.

¹⁰⁹ *Biblia de Jerusalén* (Bilbao: Editorial Desclée de Brower, 1976).

moment donat ambdues forces es varen torbar formant l'*Eter* (la substància primigènia), el qual va portar a la vida al gegant de gel Ymir, del que varen sorgir les primeres divinitats i éssers fantàstics, els quals varen entrar en guerra. La primera generació i més important de déus, els Aesirs, varen matar al gegant, sorgint del cos d'aquest la creació de la terra; de la seva sang, els rius; dels ossos, les muntanyes i de la seva carn, terra.¹¹⁰

En resum, tota la cosmogonia antiga té molta similitud amb la primera de totes aquestes redactada, la mesopotàmica. Aquí es pot observar la gran importància d'aquesta cultura del Pròxim Orient, degut a que va desenvolupar tot una visió del món que seria agafada per altres cultures i ambientada en els seus contextos. Cal dir que, tal vegada no les va inspirar a totes, però la importància radicaria en que va ser la primera en posar tots aquests pensaments per escrit, podent així fer un símil amb la resta.

9.3. L'ODISSEA I GUILGAMEIX

Pels estudis de la Antiguitat, les figures literàries èpiques de GuiLGaMeiX i Odisseu són complementaries quant al seu impacte cultural per a les civilitzacions i cultures de Mesopotàmia i el Mediterrani Oriental, respectivament. Això porta a que, literàriament parlant, es digui que Odisseu és el GuiLGaMeiX grec. També s'ha interpretat al *Poema de Guilgameix* com a *L'Odissea* sumèria.¹¹¹ Aleshores, és podria dur a terme una petita comparació entre ambdós mites.

Els dos personatges són reis extraordinaris, els quals compten amb grans habilitats i virtuts. Cal recordar que un és descendent directe d'una deessa, mentre que l'altre té grans qualitats i és molt intel·ligent. Ambdós comencen un viatge, junt a mítics companys; en el cas de GuiLGaMeiX seria HeNKiDu i en el d'Odisseu, els seus homes.

La raó del seu viatge és una lluita contra un enemic poderós, equiparant així als troians amb el gegant KHuMBaBa. Enemic al qual, aconsegueixen vèncer gràcies al seu enginy i/o destresa. Encara que, el monstre KHuMBaBa també es podria comparar amb el ciclop Polifem.

Però, no és l'únic viatge que fan en tot el mite. La seva història té dues parts, una primera que es basa amb el viatge per derrotar a un enemic comú i un segon que consisteix en el retorn a casa, especificant que, en el cas del rei d'Uruk, és el retorn a la seva llar però amb la planta de la immortalitat. Els dos personatges viuran aventures plenes d'éssers fantàstics, conflictes interns i superacions, arribant així a aconseguir els seus objectius del viatge inicial, encara que

---

¹¹⁰ Bernádez, *Op. Cit.*, 40-43.

¹¹¹ Benjamín Toro Icaza, "De Gilgamesh a Ulises: los viajes y la naturaleza para los héroes de la Antigüedad", *Iter XXV* (2019): 107-109.

GuiLGaMeiX no ho va aconseguir del tot, ja que, un cop obtinguda la planta de la immortalitat, aquesta li va ser presa per una serp, perdent així l'objectiu inicial del seu segon viatge.

Tots dos sofreixen la ira dels déus. En el cas de GuiLGaMeiX, és presentat com un rei dèspota, que no estima als seus súbdits, obligant a que, per mor de les supliques d'aquests, els déus enviïn a HeNKiDu, amb el qual compartirà una sèrie d'aventures com la missió de matar al monstre KHuMBaBa o al Brau del Cel; tot i això, el seu amic morirà, deixant sol a GuiLGaMeiX i un buit existencial i una por a la mort, que l'obligaran a viatjar per a descobrir el secret de la immortalitat.¹¹² En canvi, les aventures d'Odisseu vendrien per deixar cec al fill de Posidó, Polifem, el qual el castigaria a no poder tornar a casa durant un cert temps. Odisseu viuria totes les aventures amb els seus guerrers, però acabarien morint i deixant sol al protagonista, el qual tenia la intenció i objectiu d'arribar a la seva pàtria, Ítaca.

Cal dir que, en la tableta XII de GuiLGaMeiX, de la qual no s'ha parlat en aquest treball, HeNKiDu fa un descens al submón, coneixent tots els secrets d'aquest lloc. El mateix passar amb Odisseu, doncs ell, en un moment donat, baixa a l'Hades, on parla amb una sèrie de personatges.

Un punt històric que també podria unificar les dues històries és que en el segle VIII a. C., suposada data de la creació de *L'Odissea*, va tenir lloc un contacte amb la civilització fenícia, la qual podria haver exportat aquest mite. En aquella època, va donar inici la colonització fenícia i grega, adoptant així aquests darrers l'alfabet fenici. També, l'Imperi Neo-Assiri¹¹³ va començar a expandir la seva cultura i comerç des de la franja Siri-Palestina, podent també ser una explicació del contacte amb el relat de GuiLGaMeiX. És curiós destacar que en el moment de l'època de la redacció de *L'Odissea* va ser el moment de la redacció definitiva del poema oriental, el qual, dos segles després estaria a la biblioteca del palau del rei neo-assiri HaSSuRBaNiPaL II.¹¹⁴ Per tant, pot ser que tot aquest transfons històric hagués permès tot un conjunt d'intercanvis culturals, entre ells la mítica història del rei d'Uruk.

Aleshores, es podria considerar que l'epopeia de GuiLGaMeiX pot ser un pròleg de *L'Odissea* o aquesta un epíleg del *Poema de Guilgameix*, degut a que l'ensenyament del relat mesopotàmic és que el destí de la humanitat no és la immortalitat, perquè la seva pròpia naturalesa ho prohibeix. Per això, l'home mesopotàmic havia de conformar-se amb la seva

---

¹¹² Homero Gac Espíndola, "La vejez en el mundo antiguo: dos visiones que iluminan nuestro camino", *ARS MEDICA revista de ciencias médicas* 13, no. 3 (1984), https://www.researchgate.net/publication/305988134_La_vejez_en_el_mundo_antiguo_dos_visiones_que_iluminan_nuestro_camino. (Consultat el 10 d'abril del 2022).

¹¹³ Imperi mesopotàmic que va existir entre el 911 a. C. i el 612 a. C.

¹¹⁴ Rei assiri que va governar entre el 883 a. C. i el 859 a. C.

naturalesa terrenal, que involucrava actes com abraçar a una dona o criar a un infant. Curiosament, era aquest el somni d'Odisseu, tornar a la seva llar i retrobar-se amb el seu fill i la seva esposa.

10.CONCLUSIÓ

“No són de maó cuit els maons de la seva estructura?
No col·locaren els fonaments els Set Savis?
Un shar mesura la ciutat en els seus horts, un shar el temple d'Ishtar.
En total tres shar mesura Uruk” (XI, VI).¹¹⁵

Aquest vers és el punt i final a onze tabletas que, com s'ha pogut comprovar, marcaren l'inici de la posterior literatura mítica europea. Unes llegendes que venen carregades d'elements fantàstics i sobrenaturals propis de l'antiga cultura mesopotàmica.

Fent un poc de resum, s'han pogut comprovar les principals característiques del món encantat sumeri, babilònic i accadi, reflectit en les onze tabletas del *Poema de Guilgameix*. Totes aquestes característiques, vistes en forma de déus, personatges extraordinaris, monstres, herois i impressionants esdeveniments, han inspirat a civilitzacions molt importants i primigènies com la Grècia clàssica, la qual és considerada el bressol d'Europa.

Aleshores, cal tornar a remarcar la importància de la, considerada, primera epopeia escrita del món. En aquesta llegenda, el seu protagonista, GuiLGaMeiX, va ser el primer heroi per antonomàsia de la literatura heroica èpica. D'ell es varen poder crear i caracteritzar herois tan importants pel folklore europeu com Odisseu o Hèracles, els quals tenen elements molt similars al gran rei d'Uruk. Per tant, es pot arribar a la conclusió de que, tots aquests herois que seran els personatges principals de les llegendes mítiques, són un reflex d'aquest semi-déu.

En quant al panteó mesopotàmic reflectit en aquesta llegenda, també es pot extreure que moltes deïtats i/o elements d'aquestes varen ser adoptats en els posteriors anys a la mitologia occidental. Alguns d'aquests déus varen ser idolatrats en altres territoris del continent europeu, però, segons el context, varen rebre un altre nom o diferents atributs dels que disposaven inicialment, així com també foren associats a altres divinitats de diferents tarannàs culturals.

No és d'estranyar que molts de pensaments, esdeveniments i actes associats a aquestes divinitats, caracteritzats en la ira, l'egoisme, la compassió, el despotisme, la tirania i la magnificència, entre d'altres, dels déus, fos hereva d'aquell creure col·lectiu de les societats

---

¹¹⁵ Lara, *Op. Cit.*, 178.

antigues del Pròxim Orient. Aquests fets varen permetre la creació mites per explicar actes que, en aquella època, eren molt difícils d'explicar. D'aquí la creació de mites com el Diluvi Universal o la Creació de l'univers, els quals tots tenen una estructura similar.

En el cas del Diluvi Universal, els déus s'enfaden amb la humanitat, la castiguen mitjançant un diluvi, on sols sobreviu un home i la seva família, el qual és l'encarregat de construir una gran arca per portar una parella de cada espècie d'animals i, posteriorment, aquesta arca arriba a un mont, on, després de fer actes cerimonials, els déus fan les paus amb l'ésser humà. Pel que fa a la Creació de l'Univers, tot comença amb un caos, del qual sorgeixen diferents divinitats que són les encarregades de crear el món i establir un ordre en aquest.

Per tant, tota aquesta aglomeració de dades, noms, esdeveniments i creences ha permès veure com, ja antigament, les persones eren éssers curiosos i pensadors. A tot allò que no trobaven una explicació lògica, feien ús de la creació de personatges fantàstics per així poder donar un sentit a la seva vida. Així doncs, amb el sorgiment de l'escriptura, varen poder posar per escrit tots aquests pensaments, que molts de cops se resumien amb fets climatològics o bèl·lics.

L'epopeia de GuilGaMeiX, és la primera història escrita en el món oriental que plasma tot aquest ser del pensament humà, donant pas a la redacció d'una obra que servirà per posar les bases de l'imaginari espiritual, ritual, èpic, heroic i religiós, de la població europea i del Pròxim Orient, fins a l'actualitat.

11.FONTS

Com s'ha dit a l'apartat de fonts i metodologia, les dues fonts emprades per a la realització del treball han estat el *Poema de Guilgameix* i la Bíblia, però no s'ha utilitzat la font directa, sinó una adaptació actual, aleshores quedaria de la següent manera:

Biblia de Jerusalén. Bilbao: Editorial Desclée de Brouwer, 1976.

Lara Peinado, Federico. *Poema de Gilgamesh. Estudio preliminar, traducción y notas*. Madrid: Editorial Tecnos, 1988.

12.BIBLIOGRAFIA

Ascalone, Enrico. *Mesopotamia*. Barcelona: Electa, 2005.

Bernárdez, Enrique. *Mitología nórdica*. Madrid: Alianza editorial, 2017.

Blázquez Martínez, José María. *Historia de las religiones antiguas. Oriente, Grecia y Roma*. Madrid: Cátedra, 1993.

Bottéro, Jean. *Introducción al antiguo Oriente; de Sumer a la Biblia*. Barcelona: Editorial Grijalbo, 1996.

Bottéro, Jean. *La religión más antigua: Mesopotamia*. Madrid: Trotta, 2001.
<http://www.zubiri.net/moodledata/16/Jean-Bottero-La-religion-mas-antigua-Mesopotamia.pdf>.

Caire Colell, Savina & Vilanou Torrano, Conrad. "Sentido pedagógico de la epopeya de Gilgamesh". *Aloma: revista de psicología, ciencias de la educación i de la salud*, no. 19 (2006), <http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/96647/1/565697.pdf>. (Consultat el 9 d'abril del 2022).

Canales, Carlos & del Rey, Miguel. *Atlas de imperios*. Madrid: Editorial Edaf, 2020.

Chincilla Sánchez, Kattia. "El relato diluviano: paralelismo entre el Antiguo Testamento y la épica de Gilgamesh". *Filología y Lingüística* 26, no. 2 (2000), <https://www.kerwa.ucr.ac.cr/bitstream/handle/10669/14202/4531-6827-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Consultat el 26 d'abril del 2022).

Cifuentes Cabacho, David. "La Epopeya de Gilgamesh y la definición de los límites humanos". *Revista de Filosofía*, no. 20 (2000): 25-34.

Comte, Fernando. *Mitologías del Mundo*. Madrid: Larousse, 2006.

Córdoba de la Cruz, José Luis. *Breve historia de los fenicios*. Madrid: Nowtilus, 2020.

- Fernández Rodríguez, Carlos. “La exaltación de la divinidad en Mesopotamia; Marduk y Sin, dos posibles instrumentos políticos en Babilonia”. *Revista Historia Autónoma*, no. 10 (2017): 13-30.
- Gac Espíndola, Homero. “La vejez en el mundo antiguo: dos visiones que iluminan nuestro camino”. *ARS MEDICA revista de ciencias médicas* 13, no. 3 (1984), https://www.researchgate.net/publication/305988134_La_vejez_en_el_mundo_antiguo_dos_visiones_que_iluminan_nuestro_camino. (Consultat el 10 d’abril del 2022).
- García Gual, Carlos. *Diccionario de Mitos*. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 2003. https://www.academia.edu/39537069/Carlos_Garc%C3%ADa_Gual_Diccionario_de_mitos_I_DE_ESPA%C3%91A_y_EDITORES.
- Garrido Fernández, Andoni. *Imperios y Espadazos*. Madrid: la esfera de los libros, 2017.
- Gauding, Madonna. *La biblia de los signos y de los símbolos*. Madrid: Gaia Ediciones, 2017.
- George, Andrew. “What’s new in the Gilgamesh Epic?”. *Bulletin of the Canadian Society for Mesopotamia Studies* XXXIV, (1999): 51-58.
- González Hernando, Irene. “El Diluvio universal”. *Revista Digital de Iconografía Medieval* 3, no. 6 (2011), <https://www.ucm.es/data/cont/docs/621-2013-11-21-6.%20Diluvio.pdf>. (Consultat el 26 d’abril del 2022).
- Hard, Robin. *El gran libro de la mitología griega*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2009.
- Hart, George. *Mitos egipcios*. Madrid: Ediciones Akal, 1994.
- Heidel, Alexander. *The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels*. Chicago: The University of Chicago Press, 1967. https://books.google.es/books?id=iRwMQVdZegAC&pg=PA3&lpg=PA3&dq=w.+e.+leonard+gilgamesh&source=bl&ots=tIrGlpP5FU&sig=ACfU3U1ibHPJgILGx6Cfj2R6iVW162yYtA&hl=es&sa=X&ved=2ahUKEwiFxFx_a-eH3AhXFgv0HHSYnCv4Q6AF6BAgVEAM#v=onepage&q=w.%20e.%20leonard%20gilgamesh&f=false.
- Lara Peinado, Federico. *Mitos Sumerios y Acadios*. Madrid: Editorial Nacional, 1984. https://superduque777.files.wordpress.com/2019/08/mitos_sumerios_y_acadios_-_federico_lara.pdf.
- López Martínez, Francisco Manuel. “El poema de Gilgamesh: los sueños y el destino de un héroe atormentado.” *Espacio, Tiempo, y Forma* 2, no. 23, (2010), https://www.researchgate.net/publication/286161744_El_poema_de_gilgamesh_los_suenos_y_el_destino_de_un_heroe_atormentado. (Consultat el 10 d’abril del 2022).
- McCall, Henrietta. *Mitos Mesopotámicos*. Madrid: Ediciones Akal, 1990.

- Melgar Valero, Luis Tomás. *Mitología clásica*. Madrid: Libsa, 2016.
- Móttola, Marcelo Antonio. “Gilgamesh: angustia, muerte y tiempo. Una aproximación a la mentalidad de la Antigua Mesopotamia respecto del tiempo”. *Instituto de Investigaciones Gino Germani, Facultad de Ciencias Sociales, Universidad de Buenos Aires, Buenos Aires*, (2011), <https://www.aacademica.org/000-093/182.pdf>. (Consultat el 12 d’abril de 2022).
- Ramis Darder, Francesc. *Mesopotamia y el Antiguo Testamento*. Navarra: Editorial Verbo Divino, 2019.
- Ratto, Stefania. *Grecia*. Barcelona: Electa, 2006.
- Roux, Georges. *Mesopotamia: historia política, económica y cultural*. Madrid: Ediciones Akal, 1990.
- Sandars, Nancy Katherine. *The Epic of Gilgamesh*. Nova York: Penguin Classics, 1960.
- Sanmartín, Joaquín & Serrano, José Miguel. *Historia antigua del Próximo Oriente. Mesopotamia y Egipto*. Madrid: Ediciones Akal, 1998.
- Sechi Mestica, Giuseppina. *Diccionario Akal de Mitología Universal*. Madrid: Ediciones Akal, 2007.
- <https://books.google.com.ar/books?id=i2CEKUF10UkC&printsec=frontcover&hl=es#v=onepage&q&f=false>.
- Silva Castillo, Jorge. *Gilgamesh o la angustia por la muerte (poema babilonio)*. Mèxic: El Colegio de México, 1994.
- Toro Icaza, Benjamín. “De Gilgamesh a Ulises: los viajes de y la naturaleza para los héroes de la Antigüedad”. *Iter* 25, (2019): 105-124.

13.WEBGRAFIA

- DIEC2. “Institut d’Estudis Catalans”. *DIEC2*, <https://dlc.iec.cat/>. (Consultat el 23 d’abril del 2022).

14. APÈNDIX

Mapa 1. Mapa general del Pròxim Orient: Mesopotàmia i les seves àrees d'influència.

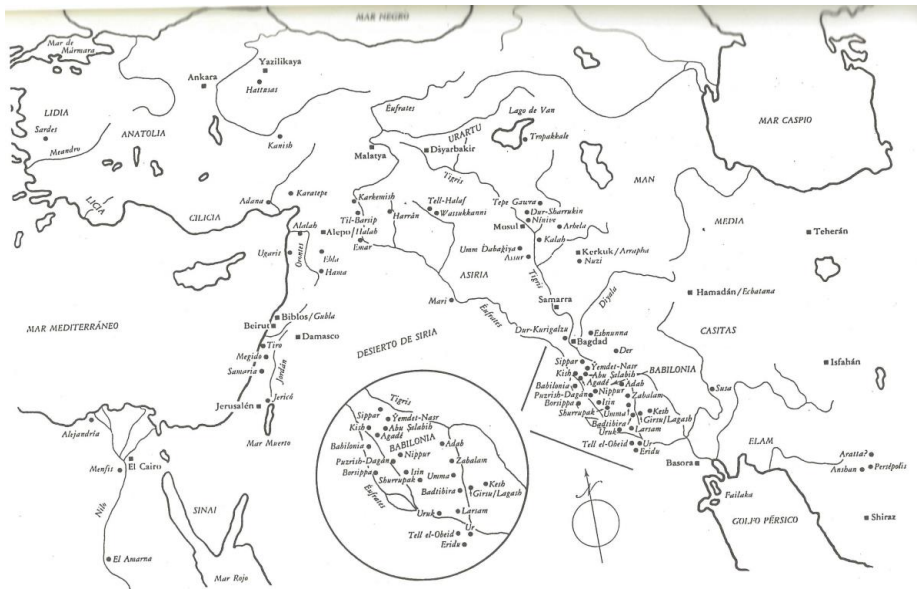

Figura 2. Mapa general del Pròxim Orient: Mesopotàmia y sus áreas de influencia

Font: Sanmartín & Serrano, *Op. Cit.*, 15.

Imatge 1. Baix-relleu que representa a GuiL GaMeiX sostenint un lleó.

Font: Enrico Ascalone, *Mesopotàmia* (Barcelona: Electa, 2005), 15.

Imatge 2. Baix-relleu del monstre KHuMBaBa.

Font: Comte, *Op. Cit.* 162.

Imatge 3. Baix-relleu del segle I d. C. que representa a la Triada Suprema Mesopotàmica: HaN enmig d'HeNKi (esquerra) i Hea (dreta).

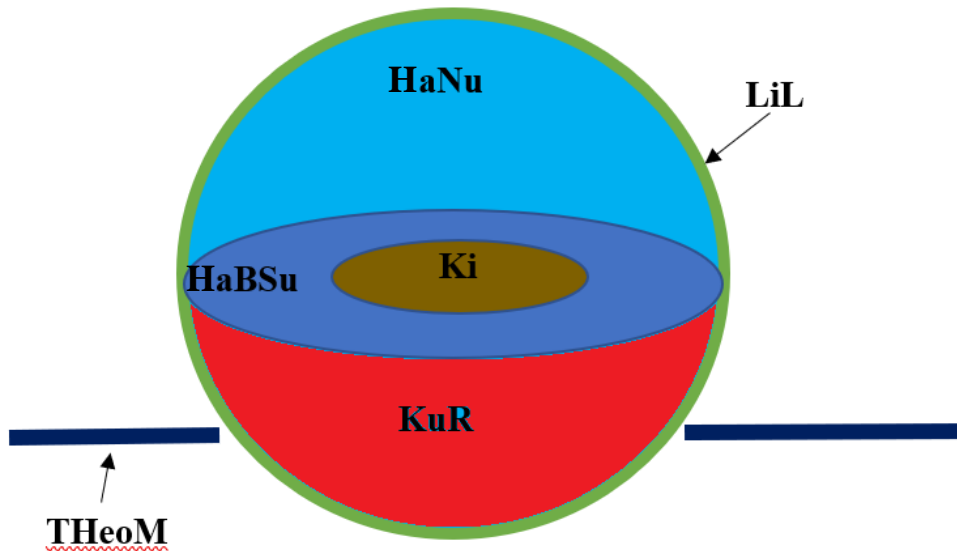
Font: *Ibid.*, 160.

Imatge 4. Estatueta d'HiSHTaR del segle III o II a. C.

Font: *Ibid.*, 165.

Mapa 2. Mapa cosmogònic que representa la visió que tenien els antics mesopotàmics sobre el món en el que vivien.

Font: Elaboració pròpia.

Imatge 5. Baix-relleu del déu SHaMaSH, datat del segle VIII a. C.

Font: Comte, *Op. Cit.*, 161.

Imatge 6. Penjaroll d'or que representa a HeNKiDu, com un home-bou, sostenint a dos bous, fent referència a la batalla contra el Brau del Cel.

Font: *Ibid.*, 163.

Imatge 7. Baix-relleu que representa la lluita de GuiLGaMeiX i HeNKIDu contra KHuMBaBa.

Font: Nancy Katherine Sandars, *The Epic of Gilgamesh* (Nova York: Penguin Classics, 1960).

Inscripció 1. Fragment d'una de les tablettes de l'epopeia.

Font: *Idem*.